

## **ГІПОКАМП І ПРАОБРАЗ: СПРОБА ПОНЯТІЙНОГО УТОЧНЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЇ ТВОРЧОСТІ**

**Боровицька О. М. ГІПОКАМП І ПРАОБРАЗ: СПРОБА ПОНЯТІЙНОГО УТОЧНЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЇ ТВОРЧОСТІ.** Йтиметься про глибинні чинники як конфігураційні механізми творчо-мисленнєвої діяльності. Здійснюватиметься спроба понятійного уточнення «гіпокампу» і «праобразу» як потенційних категорій психології творчості. З'ясуватиметься їхня роль в організації та регуляції творчо-мисленнєвої діяльності. У поєднанні з поняттями «гіпокамп» і «праобраз» вживатиметься поняття «психологічної конфігурації» як регулюючого принципу визначення закономірностей організації будь-якої діяльності як психічної активності людини, обумовленої метафізичними основами як глибинними передумовами її самоздійснення.

Здійснюватиметься методологічний пошук як один із потенційних шляхів до встановлення понятійної взаємодії «гіпокампу» і «праобразу» в контексті обґрунтування ключової ролі метафізичних основ розвитку творчості. Особливого звучання набуватиме феномен творчої активності особистості, і розглядатиметься як деяка проекція актуалізованих переживань особистості як її уніфікованих психічних станів, передумовами активації котрих слугуватимуть метафізичні чинники як їхні духовні передумови. Творчий стан особистості вважатимемо проекцією її структурованого переживання насамперед як активованої метафізичної форми досвіду, спрямованої на задоволення творчої як духовної, отже, фундаментальної потреби особистості. Йтиметься про роль нейронних механізмів як актуалізованих проєкцій гіпокампу в організації і регуляції емоційних станів особистості як її продуктивних творчих станів. Гіпотетично, творча сутність розумітиметься як деяка метафізична сутність, передумовою активації котрої слугуватиме так званий метафізичний праобраз як вихідна структурована форма духовного досвіду, детермінований роботою гіпокампальної системи людського організму.

**Ключові слова:** гіпокамп, праобраз, психологія творчості, творчо-мисленнєва діяльність, творча активність, творчий стан, психологічна конфігурація, нейрони, конфігураційні механізми, метафізичні основи.

**Боровицкая Е. Н. ГИППОКАМП И ПРАОБРАЗ: ПОПЫТКА ПОНЯТИЙНОГО УТОЧНЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ПСИХОЛОГИИ ТВОРЧЕСТВА.** Речь идёт о глубинных факторах как конфигурационных механизмах творческо-мыслительной деятельности. Делается попытка понятийного уточнения «гиппокампа» и «праобраза» как потенциальных категорий психологии творчества. Исследуется их роль в организации и регуляции творческо-мыслительной деятельности. В сочетании с понятиями «гиппокамп» и «праобраз» употребляется понятие «психологической конфигурации» как регулирующего принципа определения закономерностей организации какой-либо деятельности как психической активности человека, обусловленной метафизическими основаниями как глубинными предпосылками его самореализации.

Осуществляется методологический поиск как один из потенциальных путей к установлению понятийного взаимодействия «гиппокампа» и «праобраза» в контексте обоснования ключевой роли метафизических оснований развития творчества. Особенное звучание приобретает феномен творческой активности личности, и рассматривается как некоторая проекция актуализированных переживаний личности как её унифицированных психических состояний, предпосылками активации которых служат метафизические факторы как их духовные предпосылки. Творческое состояние личности понимаем как проекцию её структурированного переживания прежде всего как активированной метафизической формы опыта, направленной на удовлетворение творческой как духовной, значит, фундаментальной потреб-

ности личности. Говорится о роли нейронных механизмов как актуализированных проекций гиппокампа в организации и регуляции эмоциональных состояний личности как её продуктивных творческих состояний. Гипотетически, творческую сущность будем понимать как некоторую метафизическую сущность, предпосылкой активации которой служит так называемый метафизический праобраз как исходная структурированная форма духовного опыта, детерминированный работой гиппокампальной системы человеческого организма.

**Ключевые слова:** гиппокамп, праобраз, психология творчества, творческо-мыслительная деятельность, творческая активность, творческое состояние, психологическая конфигурация, нейроны, конфигурационные механизмы, метафизические основания.

**Постановка проблеми.** Актуальність проблематики структурно-функціональної цілісності природи психічного в організації творчомисленнєвої діяльності все дедалі інтенсивніше демонструє необхідність вивчення глибинних механізмів її регуляції. Зокрема, вдаватимемося до розвідок запропонованих понять, де процесуальний та особистісний аспекти проблеми творчості одноставно актуалізуватимуться як у метафізичному, так і нейропсихологічному ракурсах їхнього пізнання, причому, з допомогою принципу психологічної конфігурації як регулюючого принципу дослідження закономірностей глибинної організації будь-якої психічної активності людини загалом [2, с. 74-82].

Зазначимо, сьогодні психологія творчості як автономна царина сучасної психологічної науки все дедалі інтенсивніше намагається торкатися питань, що мають стосунок до дослідження творчих процесів, фрагменти котрих не доступні усвідомленню і здійснюються інтуїтивно.

Зауважимо, насамперед, відсутність історико-методологічної систематизації психологічних моделей феномена несвідомого та його ролі в структурі творчих процесів як у зарубіжній, так і вітчизняній наукових парадигмах, на нашу думку, і спричинює нагальність такого кшталту розвідок. Ось чому нинішнє теоретико-методологічне становище психології творчості також зумовлює появу концептуального розмаїття і неминучої строкатості варіантів рішення її актуальних проблем. Суперечливість цих розробок, зокрема, з питання інтуїції постає джерелом дискусій, які набули на сьогоднішніх шпальтах як психологічної, так і інтердисциплінарної періодики чи не хронічного характеру. Ось чому саме психофізіологічні розвідки з орієнтацією на метафізичний аспект вивчення феномена інсайту бачаться такими затребуваними в контексті теоретико-методологічних основ дослідження творчості. Отже, запропонована тема статті є актуальною, позаяк проблема вивчення психіки людини у структурно-функціональній організації її творчомисленнєвої активності повинна постати, насамперед, як проблема комплексних розвідок. Ось чому вона бачиться однією з найскладніших і малодосліджених.

Зауважимо, що вивчення саме взаємозв'язку усвідомлюваних і неусвідомлюваних компонентів у когнітивних процесах дозволить по-новому подивитися й на проблеми, підняті ще в межах класичних теорій научіння біхевіористами (Дж. Уотсон, В. Хантер, К. Лешлі, Е. Торндайк, Б. Скіннер та ін.) і гештальт-психологами (М. Вертгаймер, К. Дункер, В. Келер, К. Коффка, Н. Майер, А. Секей та ін.) у першій чверті минулого сторіччя.

Проблематизація усталених традицій розуміння пізнання несвідомого і творчості постає одним із актуальних завдань сучасної епістемологічної психології творчості. Як уже зазначалося, у нашому контексті актуалізуватиметься, насамперед, нейропсихофізіологічний ракурс її пізнання, з орієнтацією на метафізичний аспект вивчення. Отже, неминуче, у пошуках операційно-мотиваційних чинників як глибинних механізмів творчості зважатимемо на комплексне дослідження проблеми.

Обов'язково варто зауважити, що вочевидь актуальною сьогодні залишатиметься, зокрема, й проблематика конструктивізму як одна з наукових передумов розвідок ролі феномена несвідомого у творчо-мисленнєвій діяльності (конструктивна епістемологія О.М. Князевої (кібернетичні витoki конструктивістської епістемології), творча конструктологія В.О. Моляко (системно-стратегіальний підхід) [10].

Отже, як свідчать дослідження, все дедалі напруженішим постає питання щодо усвідомлення значущості ролі глибинних чинників у творчо-мисленнєвій діяльності особистості. Власне, ось чому ще окремого звучання в структурі її несвідомого набувають такі компоненти, зокрема, як перцептивний досвід та інтуїція, надаючи саме творчому мисленню активної взаємодії з ними. Окрім того, чинять принциповий вплив на процеси побудови і перебудови образів як ментальних моделей світу, відіграючи важливу роль у творчому процесі особистості, й насамперед, у роботі її несвідомого. Зауважимо, про ці компоненти ще йтиметься далі.

**Мета дослідження.** Попри вузькоспеціалізоване значення такого поняття, як «гіпокамп», спробуємо розглянути і потрактувати його щільно з поняттям «праобраз». Намагатимемося це здійснити насамперед тому, щоби до дослідницького обігу, за необхідності, долучити розуміння можливо навіть езотерики, проте, не як поза- або псевдонаукового вчення, а особливу раціональність, котра все обґрунтованіше підлягатиме окремій концептуалізації в контексті такого кшталту проблем, та вилучатиме себе, зокрема, як однокореневе вчення лише про глибинну як приховану містичну сутність об'єктів світу і людини. Зауважимо, езотеризм (з давньогрецької – внутрішній) – сукупність особливих способів сприймання дійсності, що ніби акумулюють в собі так звані утаємничені зміст світосприймання. На нашу думку, це зміст, котрий пов'язаний не з містичними (у знач., магічними), а насамперед метафізичними основами людських можливостей як духовними передумовами пізнання світу, отже, як особливого і своєрідного його розуміння. Такий ракурс бачення запропонованої проблематики все дедалі переконуватиме, насамперед, щодо ключової участі роботи несвідомого психічного (зокрема, феномена інтуїції) в організації і регуляції творчо-мисленнєвої діяльності особистості. Отже, розвіюватиме й езотеричне як містичне, радше у значенні утопічне, розуміння такого кшталту проблем, зазвичай, як псевдонаукове їх бачення. Таким чином, даватиме змогу вийти на вивчення глибинних механізмів творчо-мисленнєвої активності, зважаючи на нейронаукові як нейропсихофізіологічні передумови розвитку пізнавальних процесів крізь призму метафізичних детермінуючих чинників як фундаментальних основ пізнання

дійсності, у значенні духовних як первинних передумов світорозуміння.

Наше завдання полягатиме у пошуку такого можливого шляху до встановлення понятійної взаємодії «гіпокампу» і «праобразу» як дієвих концептуальних понять царини психології творчості, за сутністю котрих, потенційно, можуть «ховатися» навіть варіанти рішення фундаментальних її проблем, в контексті обґрунтування, насамперед, ключової ролі метафізичних основ розвитку творчості.

Психологічній науці необхідні дослідження такого кшталту, котрі, на нашу думку, виходитимуть, насамперед, з уявлення про еволюцію пізнавальних процесів. Отже, супроводжуватимуться низкою наук, дотичних до їх вивчення. Переконані, лише комплексний підхід здатен прискорити пошук істини. Отже, ігноруючи спроби дослідження невирішених фундаментальних проблем психології, завжди спіткатимуться неабиякі труднощі саме у розвідках її окремих тем, здавалося б попервах ніяк не дотичних до її фундаментального спектру.

Позаяк перед нами постало завдання визначення «гіпокампу» і «праобразу» як потенційних категоріальних сутностей царини психології творчості, спробуємо з'ясувати їхню роль, насамперед, в організації і регуляції такої складної діяльності – як творчо-мисленнєва, причому, одноставно зважаючи на нейропсихофізіологічний і метафізичний аспекти її вивчення, та психологічну конфігурацію як регулюючий принцип не лише пізнавальних процесів, але й будь-якої психічної активності людини загалом [2, с. 74-82].

*Аналіз останніх досліджень.* Пошукова цікавість до запропонованої проблематики, у широкому її розумінні, налічує без перебільшення вже понад декілька сотень років. Можливо, першим, хто звернув увагу на наявність неусвідомлюваних реакцій в людини і намагався їх обміркувати, був саме давньогрецький філософ Платон. Проте науковий підхід до розробки проблеми прояву неусвідомлюваних дій у поведінці людини розпочався лише з II половини XIX і початку XX сторіч [1]. Зазначимо, особлива увага приділялася вченими вивченню ролі неусвідомлюваної та усвідомлюваної царин вищої нервової діяльності, зокрема, у механізмах пам'яті (І.П. Павлов, Т.Рібо, І.М. Сеченов, Л.О. Орбелі, Л.Г. Воронін, В.Ф. Коновалов, Т.М. Греченко), що є доволі значущим у контексті наших розвідок. Важливим, насамперед, бачиться вивчення проявів слідових реакцій як механізмів пам'яті на неусвідомлюваному рівні мозкової діяльності [4, с. 717-729; 5]. Як відомо, теоретичними передумовами, визначаючими шляхи нейрофізіологічного дослідження проблеми несвідомого, стали праці І.П. Павлова, О.О. Ухтомського, І.М. Сеченова, М. Бехтерева, Л.О. Орбелі, О.Г. Іванова-Смоленського, Г.В. Гершуні, І.І. Короткіна, Н.Н. Трауготта, А.Р. Лурії та інших. Проте експериментальне вивчення проблеми упродовж тривалого часу підлягало суворій критиці, що затримувало накопичення фактів, та обмежувало їхнє застосування, зокрема, й у розвідках глибинних механізмів творчості. Але, попри все, згодом, починають розроблятися концепція настановлення (Д.М. Узнадзе, А.С. Прангішвілі, А.Є. Шерозія) і мікроструктурний підхід щодо вивчення процесу сприймання (В.П. Зінченко, Б.М. Величковський, А.Б. Леонова) [8; 3, с. 730-739].

Ще до неабиякої пошукової цікавості в контексті наших розвідок спонукають, досліджувані Л.Р. Зенковим, аспекти семіотичної структури і функціональної організації «правопівкулевого мислення» [7, с. 740-750]. Адже про значущу роль невербальних знаків у творчому мисленні вже давно говорили (П.Флоренський, А.Пуанкаре, М.Вертгаймер, Ж.Адамар, Джон Дьюї, А.Ейнштейн, Х.Рагг, А.Налчаджян). Проте, зауважимо, переконливими бачаться розвідки щодо ролі міжпівкулевої асиметрії (В.Л. Біанки, О.С. Адріанов, С.Спрінгер, Г.Дейч та інші), котра залежить від функціонального рівня переробки інформації, а також міжпівкулевої взаємодії в організації і регуляції творчо-мисленнєвої діяльності, з домінуванням в ній правої мозкової півкулі, зокрема, завдяки голографічного принципу як регулюючого принципу організації роботи цієї півкулі [7, с. 740-750; 11].

**Виклад основного матеріалу.** Безумовно, належність нейрофізіологічних фактів до ключового пункту запропонованої проблематики, щодо того, чи існує здатність до несвідомого сприймання інформації, і чи впливає такий неусвідомлюваний досвід на організацію творчо-мисленнєвої діяльності – очевидні. Таким чином, видається, що лише нейрофізіологічне дослідження з усіх існуючих аспектів проблеми ролі несвідомого в творчості зможе запропонувати ґрунтовне її рішення. Проте не варто обмежуватися тільки спеціалізованими пропозиціями, позаяк це гальмуватиме, насамперед, комплексне бачення проблеми, що є не мало значущим у розвідках нашого кшталту. Отже, переконані, вивчення нейропсихологічних основ розвитку творчості неминуче одноставно ґрунтуватиметься ще й на метафізичному ракурсі її пізнання.

Зауважимо, вперше такий комбінований підхід матиме спробу продемонструвати затребуваність запропонованої проблематики. Отже, у нашому контексті особливого звучання набудуватиме феномен творчої активності особистості, і розглядатиметься як деяка проекція її актуалізованих структурованих переживань як уніфікованих психічних станів, передумовами активації котрих слугуватимуть метафізичні чинники як їхні духовні передумови. Власне, саме творчий стан особистості і вважатимемо проекцією її структурованого переживання насамперед як активованої метафізичної форми досвіду, спрямованої на задоволення творчої як духовної, отже, фундаментальної потреби особистості. Гіпотетично, творча сутність людини розглядатиметься як деяка метафізична сутність, передумовою активації котрої слугуватиме так званий метафізичний праобраз як вихідна структурована форма духовного досвіду. Позаяк творчою сутністю особистості слугуватиме метафізична сутність, вочевидь зрозуміло, що йдеться про проникнення у так звану метафізичну сутність як її вихідну глибинну духовну сутність – фундаментальну передумову актуалізації її творчого стану. Метафізичний праобраз розумітимемо як вихідну активовану форму духу або своєрідну духовну субстанцію, що нагадуватиме так звану індивідуальну монаду (насамперед, за Г.Лейбніцем) [9]. Отже, гіпотетично, одним із принципів організації і регуляції творчої активності особистості можливо й слугуватиме саме монадологічний принцип як принцип універсальної можливості розвитку, за

Г.Лейбніцем, про котрий ще йтиметься нижче [9]. Зауважимо, монадологічний принцип вважатимемо принципом метафізичних передумов творчої активності, обґрунтування реалізації котрої зможе відбутися лише завдяки переконання щодо участі в цьому обґрунтуванні такого логічного закону, як закону достатньої підстави, насамперед. Отже, гіпотетично, саме такого кшталту обґрунтування і вважатиметься метафізичним.

Психологічне обґрунтування метафізичних передумов творчої активності, гіпотетично, полягатиме у переконанні існування вроджених ідей (за Р.Декартом) як духоподібних структуруючих одиниць, так званих, психічних універсалій. Отже, здебільшого, подекуди перетинатиметься з біологічним її обґрунтуванням, причому, зауважимо, не випадково, й насамперед, завдяки теорії преформізму та функціонального розподілу в органічному розвитку. А також, можливо, й завдяки епігенезу як вчення про формування нового, про розвиток, згідно з яким дефінітивні форми розвиваються з попередніх як спадкові, – як наслідок їхньої взаємодії з навколишнім середовищем, заснованим на реалізації генетичної інформації. Переконливим, зазначимо, на користь, насамперед, преформізму (що є значущим в контексті біологічного обґрунтування метафізичних передумов творчої активності особистості) слугуватиме генетичний чинник. Проте, на нашу думку, можливо, саме епігенез і міг би стати тією концептуальною основою рішення проблеми взаємодії вродженого і набутого, якби не обґрунтований постулат, що людина від народження є істотою не лише біологічною, але й соціальною. Зауважимо, таке розуміння генетичного і соціального не збігається зі змістом, якого набувають ці поняття, насамперед, в межах традиційних уявлень щодо психогенетики, тому й не наближається навіть до гіпотетичних варіантів рішення проблеми, позаяк ще й апелює до чогось іншого. Ось чому, власне, вважатимемо на роль глибинних не лише як нейропсихофізіологічних основ розвитку пізнавальних процесів, але й метафізичних передумов творчої активності особистості. Позаяк метафізичну сутність розумітимемо як глибинну структуровану форму духу – фундаментальну передумову конструктивної психічної активності людини як її життєдіяльності загалом.

Зауважимо, на нашу думку, саме в процесі творчої активності здатні відтворюватися так звані метафізичні аналоги праобразу як майбутні образи-рішення. Гіпотетично, метафізичні передумови здатні актуалізувати ПРАОБРАЗ як асоціативний аналог в структурі передуючого розуміння, відтворивши МОДИФІКОВАНИЙ ОБРАЗ, завдяки генерації суб'єктивних сенсів, на основі домінуючої мисленнєвої тенденції [2, с. 74-82; 10], детермінованої вихідним метафізичним змістом праобразу, через спонтанний акт психічного моделювання репрезентативних сенсів у НОВИЙ ОБРАЗ як ОБРАЗ-РІШЕННЯ – результат творчої активності особистості. На нашу думку, це можливо завдяки ролі й так званих духоподібних елементів як потенційних конструюючих елементів майбутнього образу. Отже, в контексті наших міркувань, актуальною, і власне не випадково, бачитиметься саме позиція Г.Лейбніца щодо таких одиниць, котрі він переконливо називає монадами, поділяючи їх на три типи: прості, радше, неорганічні субстанції або «голі»

монади, в котрих усі уявлення невиразні й зливаються між собою. У такому стані знаходиться переважна більшість монад. В ньому може перебувати й душа людини, коли людина занурюється у глибокий сон без будь-якого марева; монади-душі, що здатні відчувати, володіти пам'яттю пережитого, причому, притаманні також і тваринам; монади-духи, як вищий розряд монад, наділені розумом, тобто унікальною здатністю до виразного розуміння і пізнання вічних істин, серед котрих найвищою монадою є Бог [9].

Не маємо на меті достеменно аналізувати монади, лише зауважимо, що визнання таких елементів як структуруючих елементів, насамперед, духовного досвіду, й апелюватиме подекуди до розуміння необхідності залучення поняття праобразу до царини психології творчості, як її невід'ємної категоріальної сутності. Адже, у нашому контексті, гіпотетично, саме метафізичну монаду (духоподібну одиницю) вважатимемо структурно-функціональним елементом як глибинним чинником творчої активності особистості. Тоді, така монада – це дух або духовна субстанція, здатна активізуватися як глибинний духовний досвід, детермінований, насамперед, «трансперсональними переживаннями» (за С.Грофом) як її фундаментальними структуруючими елементами. Отже, саме метафізична монада як духоподібна одиниця, гіпотетично, здатна трансформуватися навіть у матерію як продукт творчої активності особистості, детермінованої досвідом, завдяки психологічній конфігурації як регулюючого принципу організації будь-якої діяльності як психічної активності людини, обумовленої метафізичними основами як глибинними передумовами її самоздійснення.

Таким чином, монадологічний принцип як універсальний принцип можливості розвитку також, гіпотетично, можна вважати регулюючим принципом творення, принципом модифікації сенсів, що полягатиме в генерації будь-яких суб'єктивних сенсів, на основі домінуючої мисленнєвої тенденції [10], детермінованої вихідним метафізичним змістом праобразу, через спонтанний акт психічного моделювання репрезентативних сенсів у **НОВИЙ ОБРАЗ** як **ОБРАЗ-РІШЕННЯ** [2, с. 74-82].

Гіпотетично, потенційні образи-рішення відтворюються завдяки актуалізованих форм духовного досвіду як його метафізичні форми, так звані, метафізичні монади або «трансперсональні переживання» (за С.Грофом). Інакше кажучи, творча активність бачиться проекцією актуалізованих структурованих переживань особистості як її уніфікованих психічних станів, передумовами активізації котрих слугуватимуть метафізичні передумови як актуалізовані форми духу творця. Нагадаймо, щодо термінологічного уточнення метафізики, – це своєрідний тип знань про надчуттєве або недоступне нашому досвідові, тобто про те, що пізнається лише шляхом споглядання. Вперше це поняття вживає Аристотель, використовуючи як однойменну назву свого твору. Проте, як самостійний метод, метафізика з'являється ще у Платона. Отже, зважаючи на переклад з грецької мови «*meta ta physika*», – після фізики, перейдемо до сутнісного розуміння поняття «метафізика», зазначивши, що це, насамперед, вчення про надчуттєві, недоступні досвідові, отже, й пізнанню, першопричини буття (Абсолют, душу, волю, переживан-

ня тощо). Проте така інтерпретація метафізики апелюватиме до того, що знаходиться радше не після, а поза межами фізичних феноменів, тому й має право на уточнення щодо сутнісного її розуміння. Отже, метафізика – вчення про духовні першопричини буття, котрі розумітимуться як надчуттєві глибинні чинники появи усіх фізичних явищ. Головним принципом метафізики вважатимемо принцип споглядання, який варто сприймати як інтегральний метапринцип, незалежно від об'єкта її дослідження. Зауважимо, якщо об'єктом метафізичних як інтроспективних розвідок слугуватиме творчість, тоді вона розглядатиметься, насамперед, як складний високоорганізований духовний процес. Таким чином, дослідницька увага зосереджуватиметься на феномені творчості як метафізичній проблемі, отже, проблемі епістемологічної психології творчості.

Зауважимо, що тепер, в контексті таких міркувань, все дедалі гостріше назриватиме необхідність понятійного уточнення «гіпокампу» і «праобразу», імовірно, як взаємодіючих структурно-функціональних компонентів творчомисленнєвого процесу, отже, потенційних категорій психології творчості.

Як свідчить енциклопедична література, «гіпокамп» (від грец. *hipposampros* – міфологічний кінь гіпокамп або морський коник). А у нейрофізіології «гіпокамп» – це складна структура лімбічної системи головного мозку (нюхального мозку), що бере участь у механізмах формування емоцій та консолідації пам'яті [13]. Гіпокамп, на нашу думку, бачиться складним нейронним утворенням, здатним слугувати так званим генератором можливо навіть і змістів думок, дій, подій тощо, причому, як конструююче смислове відтворення, позаяк, імовірно, детерміноване метафізично. Гіпокамп бачиться органічною субстанцією, так званим вмістилищем пам'яті, здатним утримувати в потоці зовнішніх стимулів важливу інформацію, з поступовою її фільтрацією для переходу у довготривалу пам'ять як універсальний колективний досвід, у широкому його розумінні. Передбачатиметься наявність структурованих компонентів гіпокампу – слідів пам'яті (енграм). На нашу думку, енграми – це структуровані нейронні мережі, утворені з допомогою асоціативних зв'язків, здатні брати участь в організації високоорганізованої психічної активності людини, імовірно, як її складної мисленнєвої діяльності. Нагадаймо, ще відома радянська дослідниця Т.М. Греченко запропонувала поняття стану енграми (сліду), який визначатиме ступінь психічної готовності людини до відтворення, й лише слід пам'яті, що знаходиться в активному стані, доступний для реалізації в її поведінці [5; 6]. На нашу думку, енграми можуть бути активними і пасивними (латентними). Ймовірно, енграми, котрі недоступні для використання, знаходяться у латентному або неактивному, зазвичай, пасивному стані. Тому, імовірно, тривале перебування енграм у пасивному стані зможе призвести навіть до функціональних порушень гіпокампу. Гіпотетично, у творчо-мисленнєвій діяльності тоді також могло б відбуватися ніби «вичікування» актуалізації сліду (енграми) у пошуках достовірного результату, згодом, для його визнання і відтворення як істини, на нашу думку, завдяки мисленнєвих тенденцій, детермінованих досвідом (5 стратегій, за В.О. Моляко) [10].



З думкою, що гіпокамп пов'язаний з пам'яттю, згодна переважна більшість дослідників, але механізм його роботи – предмет довготривалих досліджень. Існує теорія («two-stage memory»), що саме гіпокамп утримує інформацію в стані активності, і переводить її в кору обох півкуль під час сну. Ще однією функцією гіпокампу є запам'ятовування і кодування навколишнього простору (просторова пам'ять). Зазначимо, поняття «конфігурації» або, інколи вживають, «конфігурування» буцімто окремішно і замінює саме поняття «кодування», що бачиться можливим і в нашому контексті дослідження. Таким чином, психологічна конфігурація, як і кодування будь-яких елементів структури психічного, ніби вже мають в собі наперед «вбудовану» мову (глибинні передумови створення нового як вихідні форми минулого досвіду), слугуючу для відтворення досвіду як цілісної одиниці, невід'ємної структуруючої компоненти майбутнього образу [2, с. 74-82].

Отже, конфігурація бачиться системним пристосуванням структуруючих елементів, визначаючих спрямованість цілісності свого функціонування. Конфігурація гіпокампу – сукупність і взаємне розміщення його елементів в загальній системі мозку, а також, внутрішньо структуруючих компонентів останніх, здатних до утворення складних нейронних сіток гіпокампу, визначаючих спрямованість цілісності свого функціонування. Отже, гіпокамп слугує системним динамічним нейронним утворенням.

Гіпотетично, принцип конфігурації гіпокампу слугуватиме прямим структурно-функціональним відображенням і конфігурації праобразу. Отже, подекуди, в окремих контекстах, роботу гіпокампу можна вважати аналогічною роботі праобразу. Тоді передбачатимемо вживання поняття «праобразу», причому, як зазначалося вище, в окремих контекстах творення продукту, в якості поняття «гіпокампу», позаяк принцип психологічної конфігурації розуміється нами як деякий первинний принцип цілісності та усталеності, що визначає особливості структурно-функціональної організації і регуляції мисленнєвої діяльності людини як її психічної активності загалом [2, с. 74-82]. В контексті нашої проблематики, «гіпокамп» характеризується як особлива нейропсихологічна структурно-функціональна детермінуча компонента психічної активності, у широкому її розумінні. Проте «праобраз», зауважимо, також вважатимемо особливою детермінуючою формою досвіду, у широкому його розумінні. Отже, гіпотетично, принцип конфігурації може слугувати спільним як для функціонування «гіпокампу», так і «праобразу». Позаяк їхні структуруючі елементи однаково здатні до формування різноманітних груп як складних структурно-функціональних утворень психічного, що визначатимуть спрямованість перших як їхню синтетичну готовність до цілісного активного функціонування, зазначимо, іноді як кожного у своєму окремішньому як спеціальному контекстуальному призначенні.

Нагадаймо, мінімальна система елементів конфігурації, з котрої ця конфігурація утворюватиметься шляхом інцидентів пар структуруючих елементів праобразу (співвідношення значень цих елементів, завдяки своїй тенденції до виконання визначених функцій) з іншими парами його елементів, а також їхніми перетинами, називається системою конфігурації праобразу [2,

с. 74-82]. Конфігурація як принцип цілісності й усталеності, визначаючий структурно-функціональні особливості організації та регуляції психічної активності людини, передбачатиме спонтанне конструювання особливої змістової модифікації, так званої цілісної моделі, як нового конфігуратора. З його допомогою поліфункціональний синтез елементів якраз й актуалізуватиметься в процесі спонтанного конструювання сенсу, та сприятиме побудові цієї особливої модифікації як нового змістового об'єкта. Такий конфігуратор може бути ідеальним відтворенням гіпокампічної і (або) праобразної структури, пояснювати та обґрунтовувати цілісність й усталеність зв'язків структуруючих її елементів, демонструвати проєкціями яких саме сторін гіпокампу і (або) праобразу слугуватимуть ці з'єднувальні елементи.

Конфігурація праобразу і (або) гіпокампу – це сукупність і взаємне розташування їхніх елементів, а також структуруючих цих елементів, тобто, внутрішніх компонентів таких елементів як складної динамічної системи. Таким чином, праобраз і (або) гіпокамп бачаться цілісними системами елементів і зв'язків між ними, обумовленими їхніми характерними властивостями, просторова структура котрих, тобто їхні структуруючі елементи, також формуються та функціонують як своєрідні детермінантні групи. Тепер необхідно зауважити й щодо конфігурації мінімальних систем дійсних елементів як функціонально структурованих груп елементів з особливими значеннями, сприяючими формуванню просторової структури праобразу і (або) гіпокампу. Зазначимо, їхні особливості залежать як від особливостей самої структури особистості, так і конфігурації глибинних передумов як її вроджених параметрів, сприяючих її становленню, формуванню, самоздійсненню.

Таким чином, принцип психологічної конфігурації праобразу і (або) гіпокампу розумітимемо насамперед як регулюючий принцип визначення закономірностей глибинної організації психічної активності людини, де праобраз розглядатиметься як детермінуючий чинник її перцептивної діяльності, та вихідна форма досвіду, у широкому його розумінні, а «гіпокамп» – як особливий, зауважимо, також детермінуючий, проте нейропсихофізіологічний чинник будь-якої її активності загалом. Отже, як уже зазначалося, гіпотетично, принцип конфігурації може слугувати спільним як для функціонування «гіпокампу», так і «праобразу». Позаяк їхні структуруючі елементи однаково здатні до формування різноманітних груп як складних структурно-функціональних утворень, визначаючих їхню спрямованість як синтетичну готовність до цілісного активного функціонування, можливо, подекуди навіть не залежно від контекстуальної детермінації обох.

Зважаючи на етимологію терміна «конфігурація» (від лат. *configuratio* – надання форми, взаємне розташування), зауважимо, що актуально резонуючим йому, на нашу думку, є саме термін «структура» (від лат. *structura* – побудова, взаємне розташування) – сукупність усталених зв'язків між кількістю компонентів об'єкта, що сприяють забезпеченню його цілісності і самототожності. Уявлення про структуру передбачатиме розуміння об'єкта як системи. Конфігурація і характер зв'язків всередині системи характеризуватимуться як її системність, що залишатиметься усталеною за різноманітних трансформа-

цій самої системи, навіть самого складу її елементів. Зауважимо, ми запропонували гіпотетичні конфігуратори як особливі моделі, наділивши їх регулюючою властивістю, та надавши, при цьому, їм ролі універсального принципу цілісності й усталеності, що визначатиме структурно-функціональні особливості організації та регуляції психічної активності людини, отже, передбачатиме й спонтанне конструювання змістової модифікації як нового конфігуратора зі своїми проєкціями. Така ідея безумовно бачиться актуальною, проте не так жваво залучатиметься до різноманітних контекстів її можливого застосування. Позаяк варто дотримуватися й деякої обережності у здійсненні спроби понятійного як концептуального уточнення «гіпокампу» і «праобразу», й насамперед, для адекватного використання самих понять. Адже все ще відкритими залишатимуться питання щодо самих сутностей «гіпокампу» та «праобразу», як феноменів, що функціонують в структурі психічного, й насамперед, – питання закономірностей активації їхніх елементів як вихідних структуруючих форм. Припустимо, що «гіпокамп» і «праобраз» актуалізуватимуться у визначеному контексті взаємодії потенційних їхніх компонентів як інтегрованих глибинних структур психічного. Проте конфігурації таких компонентів як особливих міні-структур бачаться варіантами (копіями) конфігурацій елементів як вихідних форм первинного образу (не виключено, і (або) гіпокампу). Таким чином, могтимуть актуалізуватися за принципом конфігурації того ж праобразу, отже, (і (або) гіпокампу), проте вже як модифіковані елементи, утворюючи нову форму. В процесі формування тієї чи інакшої модифікації до її структури завжди спонтанно надходять, і пристосовуючись, закріплюватимуться в ній самій необхідні елементи, сприяючи актуалізації чинного варіанту як уже нового утворення. А процес такого переходу від одного фіксованого стану погашення його структуруючих елементів до іншого здійснюватиметься з допомогою мисленнєвих тенденцій (за В.О. Моляко), причому, завжди детермінованих досвідом, у широкому його розумінні [2, с. 74-82; 10]. Зауважимо, що саме спонтанні зміни чинних параметрів структуруючих елементів майбутньої модифікації якраз і відбуватимуться завдяки гіпокампічній або (і) праобразній детермінації.

У черговій низці міркувань повернемося до детального з'ясування ролі гіпокампу як нейропсихологічного чинника творчої активності особистості. Нагадаймо, як свідчить медична література, гіпокамп є своєрідним відділом нюхового мозку (лімбічної системи головного мозку) [13]. Гіпокамп як компонента лімбічної системи характеризуватиметься як своєрідна звивина півкулі головного мозку, що лежить в основі скроневої частки і бере участь у різноманітних емоційних реакціях, отже, у формуванні емоцій, зокрема [13]. Однією з головних його функцій, зауважимо, є функція консолідації пам'яті, що означає засвоєння інформації за певний проміжок часу, та її перехід з так званої короткочасної пам'яті у довготривалу. Проте все ще не існує єдиної думки щодо часового інтервалу утримання енграми у КП та ДП. Ось чому радянська дослідниця Т.М. Греченко і пропонує поняття стану енграми, визначаючого ступінь її готовності до відтворення, зауваживши, що лише слід пам'яті, який знаходиться в активному стані, є доступним для реа-

лізації у поведінці [5; 6]. А неграми, недоступні для використання, знаходяться у латентному або неактивному стані.

Проте, зауважимо, розмежування пам'яті на короткочасну (КП) та довготривалу (ДП), у вищезазначеному розумінні, не всіма поділяється. Дослідження переконують, пам'ять є постійною і довготривалою, лише за винятком її дисфункцій. Отже, суперечності, що супроводжують теорії часової організації пам'яті, нівелюються теорією активної пам'яті, яку розвиває Т. М. Греченко, де йдеться про роль функціонального стану у фіксації та відтворенні енграми [5; 6]. Зазначається, активність енграми актуалізується завдяки електричній активності нейронів. Активна пам'ять – сукупність активованих «старих» і «нових» енграм. Згідно з цією теорією, формування енграми і можливість її використання у поведінці залежать від стану нейронних структур мозку, що беруть участь у фіксації і відтворенні інформації [5; 6]. Зауважимо, що невдалими, як видається, були спроби саме когнітивної психології пам'яті розглянути акустичну або артикуляційну форми кодування як форми, що здійснюються завдяки участі лише короткочасної пам'яті, а семантична форма – завдяки довготривалій.

Значущим очевидно бачитиметься у такому контексті новий комбінований підхід до психології пізнання, позаяк виходитиме як з біологічних розвідок проблеми, ґрунтованих на вивченні механізмів органічного субстрату пам'яті, так і зважатиме на її метафізичні витoki розвитку. Адже на зміну фізіології пам'яті як пам'яті ізолюваного організму повинна прийти не лише еволюційна біологія пам'яті, ґрунтована на адаптивній функції пам'яті у філогенезі та онтогенезі (зокрема, етологічний підхід до вивчення біологічних механізмів пам'яті, запропонований Є.М. Соколовим, що, безумовно, також бачиться прогресивним) [12].

Зауважимо, необхідна універсальна як фундаментальна теорія пам'яті, що зважатиме на дослідження глибинних, зокрема, як метафізичних витоків її формування, навіть не як проблема епігенезу, а радше психології пізнання як епістеміологічної психології розвитку пізнавальних процесів загалом. Значимо, вже давно з'явилися ідеї щодо єдиної біологічної системи пам'яті замість розрізнених електричних, синаптичних та молекулярних її механізмів. Думається, що все це радше з визнанням існування коду пам'яті як генетичного коду, однотайно зауважимо, завжди колективного як універсального всезагального коду пам'яті, причому, не залежно від участі тієї чи іншої її системи. Отже, тут, і система пам'яті захисних механізмів людини як універсальних, основою яких, у конкретному їх розумінні (біологічна, психологічна, соціальна системи), слугуватиме кожна з них як окремішна структуруюча система, в якості фундаментальної системи таких механізмів як системи чинників формування усієї генетичної як універсальної пам'яті людства. Позаяк основою формування універсальної системи пам'яті і бачиться конкретна структуруюча її система як кожна окремішна фундаментальна структура усієї генетичної пам'яті як універсального її коду. У контексті таких міркувань, зауважимо, не випадково, змінюватиметься й саме уявлення про те, звідки все таки братиме початок аналіз пізнавальних процесів.

**Висновок.** Отже, гіпокамп є парним органом, що розташовується у скроневих відділах обох півкуль, зв'язок між якими здійснюється завдяки нервових волокон головного мозку – нейронів.

На відміну від гіпокампу, праобраз бачиться асоціативним утворенням, яке гіпотетично можна вважати, як не парадоксально, одностайно, як метафізичною передумовою, так і наслідком роботи гіпокампальної системи (зокрема, активної роботи нейронних полів асоціативної зони кори головного мозку), і саме, завдяки психологічній конфігурації як регулюючого універсального принципу психічної активності людини загалом. Праобраз бачиться так званою ідеальною субстанцією (вихідною структурованою формою досвіду, у широкому його розумінні), на відміну від гіпокампу як матеріальної сутності, властивості лімбічної системи головного мозку будь-якого складного живого організму як його невід'ємної структурно-функціональної сутності, що бере активну нейропсихологічну участь у формуванні такого досвіду. Проте численні зв'язки гіпокампу зі структурами як лімбічної системи, так і інших відділів мозку визначатимуть його багатofункціональність. Отже, очевидно, саме така його участь повинна завдячувати і метафізичним витокам формування та функціонування зокрема праобразу, – з одного боку, як вихідній структурованій формі генетичного досвіду. Власне, така спроба рішення проблеми бачиться дискусійною, проте, на нашу думку, має шанс на таке її прочитання, насамперед, завдяки принципу психологічної конфігурації як універсального регулюючого принципу будь-якої пізнавальної як психічної активності людини загалом [2, с. 74-82].

Отже, модус функціонування нейронних утворень гіпокампу в якості праобразних форм, одностайно, як особливих похідних утворень нейронної взаємодії асоціативних полів нової кори головного мозку, так і первинної метафізичної передумови організації несвідомого рівня творчої активності особистості, визначатиметься її психічним станом, що продукуватиметься в процесі структурованої нейронної взаємодії як спонтанної неусвідомлюваної активності особистості, детермінованої метафізично. Власне тоді, така творча активність, передумовами котрої слугуватимуть її праобразні передумови як метафізичні, розглядатиметься як система конструктивних проєкцій переживань особистості, завдяки нейронних проєкцій гіпокампу як її емоційних продуктивних станів. Адже, як відомо, гіпокамп слугує структурно-функціональною властивістю головного мозку, що бере участь у формуванні емоційного досвіду. Отже, має здатність і до генерації його різноманітних змістів як його актуалізованих форм, завдяки роботи гіпокампальної системи мозку як моделюючої системи досвіду, здатної реактивувати ці змісти, саме шляхом метафізичної його детермінації.

Таким чином, гіпотетично, вважатимемо, нейронна структура гіпокампальної системи здатна до спонтанної активації продуктивної активності як складне цілісне утворення, завдяки метафізичної детермінації та принципу психологічної конфігурації як регулюючого принципу будь-якої пізнавальної як психічної активності людини загалом [2, с. 74-82]. Власне, продемонстрована лише спроба понятійного уточнення гіпокампу і праобразу, завдяки кот-

рій, попри все, вони власне й отримують унікальний шанс на свою усталеність як автономні категорії царини психології творчості.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бессознательное: природа, функции, методы исследования // Коллективная монография: В 4 т. – Т. 1. / Под общ. ред. А.С. Прангишвили, А.Е. Шерозия, Ф.В. Бассина. – Тбилиси, 1978. – 786 с.
2. *Боровицька Е.Н.* Психологическая конфигурация праобраза в процессе творческого мировосприятия / Е.Н. Боровицька // Вестник Пермского университета. Серия: Философия. Психология. Социология / Под ред. А. Ю. Внутских. – Вып. 1 (17). – Пермь, 2014. – С. 74-82.
3. *Величковский Б. М., Леонова А. Б.* Психология установки и микроструктурный поход / Б. М. Величковский, А. Б. Леонова // Бессознательное: природа, функции, методы исследования. Коллективная монография. В 4 тт. Т. 1. / Под общ. ред. А. С. Прангишвили, А. Е. Шерозия, Ф. В. Бассина. – Тбилиси, 1978. – С. 730-739.
4. *Воронин Л. Г., Коновалов В. Ф.* Роль неосознаваемой и осознаваемой сфер высшей нервной деятельности в механизмах памяти / Л. Г. Воронин, В. Ф. Коновалов // Бессознательное: природа, функции, методы исследования. Коллективная монография. В 4 тт. Т. 1. / Под общ. ред. А. С. Прангишвили, А. Е. Шерозия, Ф. В. Бассина. – Тбилиси, 1978. – С. 717-729.
5. *Греченко Т. Н.* Нейрофизиологические исследования памяти / Т. Н. Греченко. – М., 1979. – 166 с.
6. *Греченко Т.Н.* Психофизиологический анализ динамики формирования энграммы / Т.Н. Греченко. – М., 1986.
7. *Зенков Л.Р.* Некоторые аспекты семиотической структуры и функциональной организации «правополушарного мышления» / Л.Р. Зенков // Бессознательное: природа, функции, методы исследования. Коллективная монография. В 4 тт. Т. 1. / Под общ. ред. А.С. Прангишвили, А.Е. Шерозия, Ф.В. Бассина. – Тбилиси, 1978. – С. 740-750.
8. *Зинченко В.П.* О микроструктурном методе исследования познавательной деятельности / В.П. Зинченко // Эргономика. Труды ВНИИТЭ. – Вып. 3. – М., 1972.
9. *Лейбниц Г.-Ф.* Монадология / Г.-Ф. Лейбниц // Собр. соч. в 4 тт. Т.1. / Под ред. В.В. Соколова. – М., 1982. – 636 с.
10. *Моляко В.А.* Творческая конструктология (пролегомены) / В.А. Моляко. – К., 2007. – 388 с.
11. *Островский Ю. И.* Голография и её применение / Ю. И. Островский. – М., 1973.
12. *Соколов Е.Н.* Нейронные механизмы памяти и обучения / Е.Н. Соколов. – М., 1981.
13. Физиология человека. Гиппокамп. Серия: Учебная литература для студентов медицинских вузов / Под редакцией В. М. Покровского, Г. Ф. Коротько. – М., 2003. – 656 с.

### **REFERENCES transliterated**

1. Bessoznatel'noe: priroda, funkicii, metody issledovanija // Kollektivnaja monografija. V 4 tt. T. 1. / Pod obshh. red. A.S. Prangishvili, A. E. Sherozija, F.V. Bassina. – Tbilisi, 1978. – 786 s.
2. *Borovickaja E.N.* Psihologicheskaja konfiguracija praobraza v processe tvorcheskogo mirovospriyatija / E.N. Borovickaja // Vestnik Permskogo

- universiteta. Serija: Filosofija. Psihologija. Sociologija / Pod red. A.Ju. Vnutskih. – Vyp. 1 (17). – Perm', 2014. – S. 74-82.
3. *Velichkovskij B.M., Leonova A.B.* Psihologija ustanovki i mikrostrukturnyj pohod / B.M. Velichkovskij, A.B. Leonova // Bessoznatel'noe: priroda, funkcii, metody issledovanija. Kollektivnaja monografija. V 4 tt. T. 1. / Pod obshh. red. A.S. Prangishvili, A.E. Sherozija, F.V. Bassina. – Tbilisi, 1978. – S. 730-739.
  4. *Voronin L.G., Konovalov V.F.* Rol' neosoznavaemoj i osoznavaemoj sfer vysshej nervnoj dejatel'nosti v mehanizmah pamjati / L.G. Voronin, V.F. Konovalov // Bessoznatel'noe: priroda, funkcii, metody issledovanija. Kollektivnaja monografija. V 4 tt. T. 1. / Pod obshh. red. A.S. Prangishvili, A.E. Sherozija, F.V. Bassina. – Tbilisi, 1978. – S. 717-729.
  5. *Grechenko T.N.* Nejrofiziologicheskie issledovanija pamjati / T.N. Grechenko. – M., 1979. – 166 s.
  6. *Grechenko T.N.* Psihofiziologicheskij analiz dinamiki formirovanija jengrammy / T.N. Grechenko. – M., 1986.
  7. *Zenkov L.R.* Nekotorye aspekty semioticheskoy struktury i funkcional'noj organizacii «pravopolusharnogo myshlenija» / L.R. Zenkov // Bessoznatel'noe: priroda, funkcii, metody issledovanija. Kollektivnaja monografija. V 4 tt. T. 1. / Pod obshh. red. A.S. Prangishvili, A.E. Sherozija, F.V. Bassina. – Tbilisi, 1978. – S. 740-750.
  8. *Zinchenko V.P.* O mikrostrukturnom metode issledovanija poznavatel'noj dejatel'nosti / V.P. Zinchenko // Jergonomika. Trudy VNIITJe. – Vyp. 3. – M., 1972.
  9. *Lejbnic G.-F.* Monadologija / G.-F. Lejbnic // Sobr. soch. v 4 tt. T.1. / Pod red. V.V. Sokolova. – M., 1982. – 636 s.
  10. *Moljako V.A.* Tvorcheskaja konstruktologija (prolegomeny) / V.A. Moljako. – K., 2007. – 388 s.
  11. *Ostrovskij Ju.I.* Golografija i ejo primenenie / Ju.I. Ostrovskij. – M., 1973.
  12. *Sokolov E.N.* Nejronnye mehanizmy pamjati i obuchenija / E.N. Sokolov. – M., 1981.
  13. *Fiziologija cheloveka. Gippokamp.* Serija: Uchebnaja literatura dlja studentov medicinskih vuzov / Pod redakciej V.M. Pokrovskogo, G.F. Korot'ko. – M., 2003. – 656 s.

**Borovytska O. M. HIPPOCAMPUS and PRE-IMAGE: an ATTEMPT to CLARIFY in the CONTEXT of PSYCHOLOGY of CREATIVITY.** The article is about profound factors as configuration mechanisms of creative-thinking activity. The attempt to clarify the concepts of «hippocampus» and «pre-image» as potential categories of psychology of creativity is made. The role of these concepts in the organization and regulation of creative-thinking activity is determined. The concept of «psychological configuration» combined with the concepts of «hippocampus» and «pre-image» is used as a regulatory principle of determining patterns of any acts of human psyche activity caused by the metaphysical foundations as prerequisites for its self-realization. Methodological research is being conducted as one of the potential ways to establish conceptual interaction between «hippocampus» and «pre-image» in the context of the study's key role of metaphysical foundations of development of creativity. The phenomenon of creative activity of the individual is becoming peculiar, and considered as a projection of actualized experiences of an individual as its unified psyche states, to serve as prerequisites for activation metaphysical factors as their spiritual background. Creative state of the individual is considered to be the projection of the structured experience primarily as an activated form of metaphysical experience, aimed at satisfying creative, spiritual, therefore fundamental needs of the individual. The role of neural mechanisms of actualized projections of the hippocampus in the organization and regulation of emotional states as its individual productive creative states is

being discussed. Hypothetically, the creative essence is regarded as some metaphysical essence, to serve as a prerequisite for the activation of the so-called metaphysical pre-image, as the original structured form of spiritual experience, determined by the work of hippocampus system of the human body.

**Keywords:** hippocampus, pre-image, psychology of creativity, creative-thinking activity, creative activity, creative state, psychological configuration, neurons, configuration mechanisms, metaphysical foundations.

*Отримано 1.12.2014*

---

**УДК 159.955**

*Ваганова Наталія Аркадіївна*

### **СПРИЙМАННЯ ЯК ТВОРЧИЙ ПЕРЦЕПТИВНИЙ ПРОЦЕС У ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ**

**Ваганова Н. А. СПРИЙМАННЯ ЯК ТВОРЧИЙ ПЕРЦЕПТИВНИЙ ПРОЦЕС У ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ.** У статті представлено результати дослідження перцептивних процесів у дошкільному віці, зокрема вивчення загальних особливостей проявів творчого сприймання нової інформації, поданої у формі різноманітних завдань на впізнавання, коментування, інтерпретацію. У процесі активної пізнавальної діяльності дітей сприймання набуває цілеспрямованого, творчого характеру і передбачує обов'язкове отримання нової інформації, яке залежить від того, наскільки дитина зберігає здібність бачити індивідуальні відмінності в об'єктах. У більшості випадків починає домінувати узагальненість, схематичність, стереотипність сприймання. Важливо спеціально вчити дітей сприйманню, так як без навчання цей процес зберігає злитність, неточність, синкретичність. Наприкінці дошкільного віку сприймання характеризується вже такими властивостями як: предметність, цілісність і осмисленість. Сприймання стає цілеспрямованим процесом, у якому виділяються довільні дії – розгляд, пошук – від схематичного, нерозчленованого воно переходить до цілісного цілеспрямованого спостереження.

**Ключові слова:** творче сприймання, перцептивна діяльність, пізнавальна активність, предметність, цілісність, осмисленість сприймання, впізнавання, інтерпретація, нова інформація, старший дошкільний вік.

**Ваганова Н. А. ВОСПРИЯТИЕ КАК ТВОРЧЕСКИЙ ПЕРЦЕПТИВНИЙ ПРОЦЕСС В ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ.** В статье представлены результаты исследования перцептивных процессов в дошкольном возрасте, а именно изучения общих особенностей проявления творческого восприятия новой информации, представленной в форме заданий на узнавание, комментирование, интерпретацию. В процессе активной познавательной деятельности детей восприятие приобретает целенаправленный, творческий характер и предполагает обязательное получение новой информации, которое зависит от того, насколько ребенок сохраняет способность видеть индивидуальные особенности в объектах. В большинстве случаев начинает доминировать обобщенность, схематичность, стереотипность восприятия. Важно специально учить детей восприятию, так как без обучения этот процесс сохраняет слитность, неточность, синкретичность. В конце дошкольного возраста восприятие характеризуется уже такими свойствами как предметность, целостность и осмысленность. Восприятие становится целенаправленным процессом, в котором выделяются произвольные действия – рассматривание, поиск – от схематического оно переходит к целостному целенаправленному наблюдению.